

entrevista

Gironí d'Ibahernando (Càceres), Javier Cercas viu a Barcelona, escriu en espanyol i el dia que l'entrevisto no recorda el nom de la traductora al català d'*Anatomía de un instante*, el seu últim llibre. «En Xavier Lloveras va traduir *La velocidad de la luz*; en Ponç Puigdevall, *Soldados de Salamina*. Ara, sé que l'ha passat al català una noia que tradueix molts de llibres. Em van dir el nom, però... és igual... és que només he vist vint folis». En Felip Ortega l'ajuda: «Esther...». «Sí, senyor! Esther Roig», diu en Cercas, mentre mira uns llibres en anglès.

JAVIER CERCAS

«*La llibertat és no tenir passat*»

XAVIER CORTADELLAS > TEXT

MARTÍ ARTALEJO > FOTOGRAFIA

-Llegeixo en anglès, encara que... Sterne, per exemple, l'he de llegir en traducció. Depèn. Ara, això no vol dir que, quan llegeixo un llibre en anglès, no tingui també sempre una traducció castellana a la vora.

-Fa temps, em vas dir que llegies Proust en francès.

-Però el francès el tenim molt més a l'abast; és una mica com l'italià. I, a més, també miro de tenir-ne una traducció.

-Perquè Proust és bastant complicat.

-Sí, però traduït també és difícil. La dificultat de Proust està en la sintaxi i, a

vegades, la sintaxi és més complicada en castellà que no en francès.

-De tota manera en les traduccions sempre es perd alguna cosa.

-És clar. Tinc ganes d'escriure sobre això. Quan llegim en francès o en anglès perdem el sentit de l'estructura, perquè no ho fem a la mateixa velocitat que en la nostra llengua. Però es guanya el plaer de la prosa. Feia segles que no havia tornat a llegir *Anna Karènia*. Ara, hi he tornat. Una traducció d'Alianza, de Juan López Morillas. No és que sigui del tot dolenta, però podria fer una antologia de les catàstrofes que hi he trobat. Sort que la novel·la és boníssima...

-No la deu haver pogut acabar de destrossar.

-Exacte! És allò que Borges va dir després de veure una representació de *Macbeth*: «Els actors eren una catàstrofe, la traducció era horrorosa, el director...», etc. En fi. Però hi va afegir: «Salí deshecho de pasión trágica». És clar: Shakespeare s'havia obert pas.

-I és veritat que vas començar a llegir Borges als 14 anys?

-Això diu la Viquipèdia, jo no ho sé...

-Si ho diu la Viquipèdia deu ser perquè ho has dit tu!

-No recordo haver-ho dit mai. A 14 anys

Cercas de prop

Són les deu tocadetes del matí del darrer Onze de Setembre. Amb prou feines si hi havia ningú encara als carrers de Girona, mentre m'acostava a La Llibreteria. M'ha semblat, però, que es veien més senyeres que altres anys. En Martí ha arribat passats uns minuts. En Felip havia mig aixecat la persiana, hem trucat i ha vingut a obrir-nos. Llibres a pertot. Naturalment. El taulell al costat esquerre. Més enllà, damunt la tauleta que hi ha entre els sofàs on es fan les presentacions i que serveix també de sala de lectura, unes ampolles d'aigua, unes ensaïmades petites i uns gots de plàstic per si volem cafè. Serà l'única cosa que prendrem.

Javier Cercas arriba bastant puntual, amb els cinc minuts de rigor de retard. Ve amb el seu fill Raül. Més tard, arribarà la Mercè Mas, la seva dona. Mentre en Martí fa les fotos, en Javier mira els llibres en anglès que venen a La Llibreteria. S'interessa, entre altres, per un de Thomas Pynchon, i parla amb en Felip dels Reading Books en anglès i en francès que han muntat a la Llibreteria. Ho fa en castellà. Amb el seu fill, també. A nosaltres, de moment, no ens diu gaire res, perquè ja fa prou posant-se a tots els llocs on va dient-li en Martí. Javier Cercas, de prop, és un home xerraire, afable i un pèl atabalat i distret. Intel·ligent, bona persona i jo diria que també molt tímid.

és molt aviat. Hauré de preguntar-ho als meus amics. Em sembla que era a segon de BUP, perquè vaig començar-lo a llegir quan l'Anna Maria Coderch ens va començar a fer classes de literatura.

«Devíem tenir-ne quinze o setze, anàvem a l'Enderroc a llegir Borges», intervén en Felip.

-A l'Enderroc a llegir Borges?

-No, no: anàvem a l'Enderroc perquè ens agradava. Deu haver estat un dels millors bars de la història. Devíem tenir quinze anys... però... No. No. Perquè va ser quan el Pedrola...

-El Pedrola?

-Un amic nostre. És un any més gran. Va ser el primer que em va parlar de Borges; em va arribar per ell, perquè l'Anna Maria Coderch els l'havia fet llegir a classe. I, per tant, potser sí que tenia 14 anys. Què hi vaig entendre? No en tinc ni idea, però sí que devia entendre-hi coses. L'Anna Maria Coderch era una dona fantàstica, encantadorament insensata... No ho posis, això!

-No, si està bé: «encantadorament insensata». Diu molt a favor d'ella.

-Era fantàstica, la trobàvem guapíssima, tots n'estàvem enamorats... Encara no estava casada amb aquest romanès... molt intel·ligent, per cert; expert en Velázquez. A l'Anna Maria Coderch, com a mínim, li dec Borges, que és de les coses més importants que m'han passat mai.

-Sempre dius que llegeixes Borges i Kafka.

-Kafka també molt. Constantment. El vaig descobrir a la mateixa època i encara diria que l'entenia menys, però em fascinava moltíssim. L'atmosfera d'*El castell*... No oblidaré mai la sensació que vaig tenir el primer cop que vaig llegir-lo.

-M'equivoco si dic que no sé veure gaire la influència de Kafka a les teves novel·les?

-No ho sé. Diria que es veu més als meus primers llibres: a *El inquilino*, per exemple, que és un dels meus llibres preferits. Però és veritat que la de Borges potser és més evident, si més no lingüísticament, o com a mínim ho

Jo sóc molta gent, com deia Pessoa, i com més complex ets, més persones ets, més éssers humans ets

era quan començava a escriure. Perquè, és clar, quin Kafka hem llegit? Jo he llegit Kafkes diferents. L'últim, el del Llovet, sembla diferent al de les traduccions d'Alianza Editorial o d'unes obres completes de Kafka en quatre volums que tinc a casa, marca no t'hi fixis. Però l'afany obsessiu que hi ha en el que escric ve, sens dubte, d'ell. Per exemple, a *Anatomia de un instante*. És el que té Kafka: d'una cosa molt petita en treu un fruit infinit.

Sona un mòbil. És el de Javier Cercas. Algú li parla d'una festa sorpresa que fan a Carlos Sobrino, un amic. «Avui compleix cinquanta anys», diu quan penja.

-L'Onze de Setembre? Quan vaig telefonar-te per quedar avui, ja em vas dir que això de l' Onze de Setembre quedava un xic diluït.

-És que n'hi ha molts! Hi ha el català, hi ha el xilè, hi ha l'Onze de Setembre gros...

-El de Nova York?

-Sí. No?

-Potser tots tres són bastant grossos. Fa uns mesos, a la Universitat de Girona, vas fer un debat públic amb en Pep Nadal. Parlàveu de nacionalisme i d'identitat, però no sé si et va deixar parlar gaire.

-Jo sóc molt amic del Pep i per això és molt divertit discrepar d'ell en públic,

perquè em sembla que té una visió més aviat romàntica de tot això. Per a mi va ser molt interessant. Hi ha una cosa que em va fer pensar... a veure si ho explico bé, perquè n'havíem parlat molt, ell i jo, i el fet de parlar-ne en públic em va servir per aclarir-ho; jo pensava que ell hi estava d'acord, però aquell dia no em va semblar que hi estigués tant. El que jo deia és que les identitats col·lectives són ficcions. Les individuals, gairebé també. Borges diria que ho són.

-I les familiars?

-Oi tant! Però les col·lectives són ficcions: l'espanyola, la francesa, la catalana... Jo penso que aquestes identitats són perilloses, penso que al llarg del temps han estat utilitzades com a armes, sobretot recentment, perquè són una creació romàntica. Abans no existien: són el *volkgeist* dels romàntics, l'esperit del poble! Aquestes identitats han estat instrumentalitzades políticament, han servit de pretext als genocidis del nostre temps. En Fonalleras, però, em va contestar. Vaig trobar-ho molt interessant. Va dir: «Això és molt ingenu, Xavi. Els que estan al nostre voltant, els que tenen Estat, tenen una noció molt clara de la seva identitat», i, venia a dir, ens la imposen. Això, al meu entendre, conté una part de veritat, però jo diria que aquesta visió de «Com que els altres ho fan, nosaltres també ho farem» és bastant cínica, i en definitiva molt perillosa. Jo diria que del que es tracta és d'eliminar una ficció nefasta, i que el fet que la utilitzin els altres no vol dir que no sigui una ficció. Naturalment, això no té res a veure amb la qüestió de les llengües, tot i que s'hi barreja sovint. Jo penso que una llengua és una riquesa i un dret i que, efectivament, els parlants de llengües més petites estan en més risc i que tenen dret a utilitzar determinants instruments perquè aquestes llengües es continuïn parlant. I ara penso en el català, perquè entre els parlants del català m'hi incloc també jo. M'indigna molt que me n'exclouin. El català és gairebé tan meu com teu. I jo també el

Entre els parlants del català m'hi incloc també jo. M'indigna molt que me n'exclouin

vull defensar, perquè no sóc partidari del camp qui pugui i del liberalisme radical. Què hem de fer? Passar-nos tots a l'anglès? No sóc gaire partidari d'aquesta possibilitat. No s'hi val a defensar el castellà a Puerto Rico i dir que a Catalunya el català que es foti!

-Tot això per descomptat.

-Però no tothom hi està d'acord. Hi ha gent de bona fe que no entén per què un senyor no té dret a escolaritzar el seu fill en castellà a Catalunya. Jo estic a favor que l'escolarització a Catalunya continuï com ara; ha funcionat bastant bé.

-Sí: el castellà va avançant i el català sembla que recula.

-No n'estic segur, no és el que jo veig, i gent que estudia aquestes coses diu que no és veritat. Però, en fi, no ens convertirem ara en sociolingüistes: ni tu ni jo no en som. En tot cas, és ab-

surd plantejar-ho com una lluita entre el castellà i el català, perquè el castellà sempre guanyarà. És la tercera llengua del món, no? No veig tan clar que el català reculi. Segons el punt de vista, segons com t'ho miris. Branchadell i companyia, que no són gens sospitosos, estan dient el contrari. No hi ha el català monolingüe, és cert, però és evident que cada cop hi ha més gent capaç de parlar en català. No crec que estigui pitjor que quan jo era jove. Les fantasmagories no m'interessen. Vols dir que no hauríem de deixar de banda els ideòlegs i refiar-nos del que toquem, de la realitat?

-Mirem el teu cas, doncs. Una vegada vas dir que no descartaves la independència de Catalunya.

-Ah, però és que això és un altre tema.

-Hi votaries a favor?

-Segons com ho plantegessin.

-Com els d'Arenys de Munt.

-Em sembla una xarlotada. Jo el que vaig dir i el que dic és que una cosa és el nacionalisme i una altra la independència: són coses que no tenen res a veure. Això curiosament sortia al *Soldados de Salamina* i el Carod-Rovira em va telefonar i vam provar de fer un dinar...

-No vau dinar?

-No, perquè...

-Havíeu quedat a Perpinyà?

-Hauria estat bé. No, no el vam poder fer, però ell, de cop, va començar a dir el mateix que jo. «Fantàstic», vaig pensar. Una cosa és el nacionalisme, que és una ideologia que parteix d'una idea falsa i que ha tingut conseqüències catastròfiques...

-Però...

-Deixa'm acabar, deixa'm acabar! I una altra cosa és l'independentisme. I l'independentisme, què és? Doncs, passar

***Independència? Segons com m'ho plantegin.
S'hauria de veure què és tenir la independència
en el marc de la construcció europea***

del mite al *logos*, d'una visió religiosa i romàntica a una de laica i racionalista. Independència? Segons com m'ho plantegin. S'hauria de veure què vol dir en el marc de la construcció europea.

-Això dels de Montenegro: votar, guanyar i separar-se.

-Doncs per què no? Jo estic disposat a parlar-ne, sempre que es donin les condicions, perquè si és algú de qui no em fio, no, però jo en parlaria.

-Amb en Carod-Rovira?

-Home! És evident que no.

-Amb en Castells?

-Em sembla una persona sensata. No és un demagog com en Carod-Rovira... Però això de la independència és una hipòtesi i és perfectament discutible; a més a més, no importa qui sinó què: és a dir, què farem quan siguem independents, per què ho volem ser, què guanya-

rem si ho som, etc. Ara, el nacionalisme és un altre tema. Si suprimíssim aquesta història, cosa que ja sé que és molt difícil perquè hi ha molts d'interessos per no suprimir-la, em sembla que faríem un gran servei a la humanitat. Que això és ingenu perquè els altres són també nacionalistes? No ho sé: a mi no em sembla ingenu defensar la veritat i la justícia perquè el món estigui ple de gent que practica la mentida i la injustícia. I, si ho és, prefereixo ser un ingenu que un cínic.

-Tampoc no són coses d'una sola peça.

-¿La veritat i la justícia? Jo crec que sí. Existeixen; no estic d'acord amb el relativisme que diu «Mira, la veritat, la justícia són tan relatives que a la pràctica no existeixen»... No, senyor: existeixen, encara que no sempre sigui fàcil de saber on són. Tu saps perfectament quan estàs dient la veritat i quan no, i gairebé sempre saps quan ets just i quan no ho ets. I jo també.

-Així la veritat i la justícia són més a prop d'en Miralles que d'en Sánchez Mazas?

-Evidentment. Tu tens cap mena de dubte sobre això?

-No, però quan vaig llegir *Soldados de Salamina* em va semblar que el narrador estava molt fascinat pel personatge de Sánchez Mazas.

-Fascinat sí, al començament, però això no vol dir que li doni la raó ni que el col·loqui ni moralment ni políticament al mateix nivell que al Miralles. El que hi ha és una fascinació intel·lectual, un intent d'entendre'l, però, al final, el narrador es troba amb un personatge que representa l'honestat personal i la justícia històrica. Per a mi això és inapel·lable, i crec que per a qualsevol lector de bona fe també. Sánchez Mazas és l'esquer: sembla que la novel·la és sobre ell i no és

El personatge de caràcter és una aspiració perquè és el que viu el present, però ¿qui viu el present, a part dels nens, dels bojos i dels savis de veritat?

>> A les Dominiques de Girona, recitant una nadala.

>> Rebut un premi esportiu a la Devesa de Girona.

sobre ell. Ara, el narrador no és un feixista, ni res d'això. El que passa és que sempre et fascina allò que és diferent de tu. El narrador és un postmodern, que al començament passa totalment de la Guerra Civil i que es troba amb la història d'un feixista. «Hòstia, un feixista!», diu. A mi em fascinava. Em fascina encara. És una mica el que li ha passat a Jonathan Littell amb la seva obra...

-Les Benèvoles.

-És d'idiota dir que ha fet una apologia del nazisme. El que hi ha és un intent d'entendre l'altre, algú que no és com nosaltres i que és un monstre, perquè això, entendre l'altre, és probablement la finalitat de la literatura. Vaja, segur que aquesta és la finalitat: Dostoievski vol entendre Raskolnikov a *Crim i càstig*; Shakespeare vol entendre *Macbeth*. Justament, si hi ha alguna cosa perillosa al *Soldados* -i jo penso que se salva per la mínima, perquè està al caire del precipici- és que en darrer terme hi ha una apologia del bé i de la virtut, una mena de *canto*, en el sentit poètic, i que una novel·la que fa una apologia del bé i de la virtut sense caure en el clixé de la cursileria... Com es diu cursileria en català?

-Fot-li cursileria.

-Kitsch, doncs.

-Exacte. Passem a l'anglès.

-Doncs bé, és tan difícil no caure en això, que jo, teòricament, estic en contra del *Soldados* perquè al final hi ha un cant a la virtut, a l'honestedat... en fi, que hi estic en contra. I, francament, m'encanta estar-hi en contra: si un escriptor no és capaç de trencar en el que escriu amb els seus principis teòrics, ja pot plegar.

-Bé, tu ja estàs en contra de tu mateix. Hi ha el narrador Javier Cercas, però, també, sempre n'hi ha un altre. En canvi, els personatges que deixes una mica de banda són els amigues del bosque: Figueras, Angelats...

-Són personatges col·laterals, secundaris.

-Són els gironins.

-Sí, home, és clar! Però Miralles és de Terrassa.

-No es nota.

-No es nota?

-Podria ser de Sabadell. Vull dir... Borges... tu mateix, a les teves novel·les et plantejges el tema de la duplicitat: Miralles s'oposa a Sánchez Mazas.

És això, no? No és important que sigui de Terrassa.

-Sí, és això. A *Anatomia de un instante* és igual. Hi ha el Suárez i el Carrillo, el Carrillo i el Gutiérrez Mellado... M'hi va fer fixar en Millàs: sempre hi ha aquest joc de duplicitats.

-Però són unes duplicitats molt allunyades, vull dir molt de qualsevol lloc, no hi ha una perspectiva gironina...

-A Girona em diuen això i és veritat, tot i que el *Soldados* passa a Girona.

-A Gerona.

-És que en castellà és així. Nova York és Nova York en català. Els pobles petits, com que no tenen categoria..., la Bisbal.

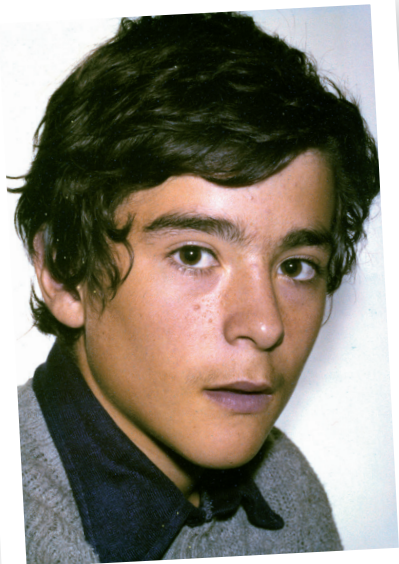
-Moltes gràcies, no és La Episcopal.

-Però Girona és Gerona, té una tradició. Jo escric *Gerona* deliberadament, és un lloc important. En Sobrequés una vegada em va dir: «Coi, és que és una novel·la que parla de Girona, però no hi surt la catedral, hi ha El Bistrot».

-I un tal Miquel Aguirre.

-Sí, i l'Aguirre. Però és que, en canvi, amb Extremadura... He fracassat intentant incorporar Extremadura en els llibres

Soldados de Salamina és un intent d'entendre l'altre, perquè això és probablement la finalitat de la literatura

>> *Javier Cercas, adolescent.*

meus. Ho he provat algun cop i no m'he sortit; sempre m'ho preguntent, allà.

-Potser perquè ets més gironí que d'Ibahernando.

-Més gironí? Sí, però tampoc no puc deixar de ser extremeny. Bé... extremeny-extremeny, no: d'Ibahernando, que és molt diferent. No hi ha manera. No he estat capaç de deixar de ser-ho, perquè el meu vincle familiar amb Ibahernando és molt intens. Hi ha gent que ha vingut d'allà i que s'ha desfet completament d'aquell vincle, i em sembla fantàstic.

-Potser és una qüestió de formació cultural. El teu pare era veterinari, tenia estudis, un bagatge cultural.

-És possible, però potser també és una qüestió de diners. En Quim Monzó va fer un article molt interessant sobre aquest tema. No estic segur que tingués raó, m'hauria agradat discutir-ho amb ell. Escrivia que hi havia dos germans que venien d'Andalusia i que l'un havia decidit adoptar els costums d'aquí, però l'altre continuava essent d'allà. Jo crec que això no sempre és voluntari; em sembla que depèn d'una infinitat de factors, sovint irracionals, que tenen a veure amb la família, amb tot de coses que no es

controlen. És molt complicat: ho he vist amb les meves quatre germanes. Hi ha gent que van marxar d'allà i que només hi veuen la gana que hi passaven, gent que no té cap ganes de tornar-hi... no ho sé... En Felip és de Cabra.

Cercas s'adreça a Felip Ortega: «Oye, Felipe, ¿tu tienes algún vínculo con Cabra?». «Ninguno».

-I tu amb Ibahernando?

-És que aquesta és la cosa: Jo hi tinc molts vincles, hi he anat sempre, cada estiu. Anava allà i era una mica el ric del poble.

>> *A Sant Julià de Boada, el dia del seu casament.*

-Com els teus amics Sobrino.

-No. Jo sóc més que ells.

-Més ric?

-Més ric? No, més arrelat. És que nosaltres ho érem molt, la Mercè t'ho pot dir. Tota la família era d'allà. Hi havia oncles, cosins... Era molt difícil que jo em desféss de tot això... Segurament hauria estat bo, no dic que no, perquè en certa manera això és la llibertat: la llibertat és no tenir passat, o poder-ne prescindir.

-Però tu en tens. Ho diu el teu pare al final d'*Anatomía de un instante*, quan li preguntes... bé, tu... quan en Cercas

***Les identitats col·lectives són ficcions.
Les individuals, gairebé també.
Borges diria que ho són***

>> *Al pont de Sant Agustí de Girona.*

>> *A l'ermita de la Jara (Ibahernando), amb la dona, la mare i el fill.*

del llibre li pregunta per què ell i la teva mare havien confiat en Suárez. «Porque era como nosotros... Era de pueblo, había sido de Falange, había sido de Acción Católica, no iba a hacer nada malo, lo entiendes, ¿no?».

–És el que em va dir literalment. Això és un bagatge. Però hi ha més que això: estàvem arrelats, la família era molt gran, teníem casa, encara n'hi tinc una. Hi ha una sèrie de coses que fan que... Jo escric en castellà. Si hagués anat a França, hauria escrit en francès.

–**O sigui que no escrius en català perquè no vas trobar cap frontera?**

–Molt probablement. Vinc aquí, m'escolaritzo en castellà; als Maristes, sempre ho fan tot en castellà; al meu barri, tots parlàvem en castellà, jo parlo amb els meus amics en castellà...

–**I amb el teu fill.**

–Sí, però amb la Mercè no.

–**Ja m'ho imagino. La seva família s'assembla a la família catalana d'El ventre de la ballena.**

–Bastant. És que m'era molt estrany parlar en català amb el meu fill. En canvi, les meves germanes... totes, o gairebé totes, parlen amb els seus fills

en català. Cadascú ho fa com pot. Per a mi hauria estat molt estrany, perquè la meua llengua íntima és el castellà. Hi ha una altra meua germana que també parla amb els seus fills en castellà; bé, a mitges. I això encara és més estrany. És que en gran part no es tria. És com la llengua literària, que en gran part et tria a tu. Com els temes d'un llibre.

–**Tu sempre tries el mateix tema...**

–Sí, però ben bé no. Jo diria que últimament ha canviat.

–**Amb l'Anatomía de un instante?**

–No, aquest no. Aquest, el *Soldados* i *La velocidad de la luz* van explorant el mateix. Jo crec que el que hi ha és el descobriment de la història.

–**Tu has dit que, de petit, volies ser historiador.**

–Però de molt petit. En canvi, la història ha trigat molt a aparèixer seriosament en els llibres que he escrit. De fet, no ha aparegut fins a *Soldados*.

–**De tota manera és una visió... Hi ha els personatges de destí i els de caràcter...**

–El personatge de destí és Sánchez Mazas; vol fer una gran cosa. Això ho trec de Walter Benjamin.

–**I el de caràcter és Miralles?**

–No, és que això és molt complex. El de caràcter és una aspiració, més aviat, perquè el personatge de caràcter és el que viu el present, però ¿qui viu el present, a part dels nens, dels bojos i dels savis de veritat? Pràcticament no hi ha ningú. És la saviesa màxima.

–**Tots som personatges de destí?**

–En bona part sí. És molt difícil viure sense pensar en el que passarà després, ni en el que ha passat. Només passa en moments determinats: quan folles, quan escrius...

–**També quan escrius?**

–Escriure és una sensació incomparable: mentre escrius no existeix la resta, fas una cosa a la qual et lliures realment. Tal com diu una cançó mexicana: «El presente es lo único que hay». L'altre dia, baixant de l'autobús de casa fins al despatx, vaig tenir una il·luminació, vaig pensar: «És impossible que siguem aquí tots, que estiguem vius... organismes tan complexos i aquesta societat, tan complexa, que funcionin els semàfors, que funcionin tot...»

–**A vegades...**

–És clar, a vegades no funcionen, però és igual, són allà.

Extremeny, no: d'Ibahernando. No he estat capaç de deixar de ser-ho, perquè el meu vincle familiar amb Ibahernando és molt intens

>> Al balcó de l'ajuntament de Girona, pronunciant el pregó de Fires de l'any 2000.

-I això què és? Una mena d'epifania?

-És una epifania. És el present, no hi ha res més, tot és superfície, la superfície és el més profund.

-De tota manera, t'acompanya sempre una identitat personal...

-Que és fluïda, que és líquida, que no és sempre la mateixa. Ho diu molt bé Montaigne: «Il y a autant de différence entre nous et nous même qu'entre nous et l'autrui».

-També hi ha aquella altra frase de Montaigne que vas citar una vegada: «Nous ne sommes jamais chez nous, nous sommes toujours au delà».

-Sí, però aquesta és sobre el present: «No som mai a casa, som sempre més enllà». Però la que jo citava ara, «Hi ha tanta diferència entre jo i jo mateix com entre jo i els altres», té a veure amb la identitat. Jo sóc molta gent, com deia Pessoa, i com més complex ets, més

persones ets, més éssers humans ets. A través del temps, això és evident: ¿hi ha algun fil que uneixi el que ets tu ara amb el que eres quan tenies quinze anys? Sí, però hi ha una diferència abismal.

-I això, en el teu cas, vol dir que Girona queda cada cop més lluny?

-No. Perdona que t'ho digui així: vaig pensar que era definitivament gironí el dia que vaig enterrar el meu pare a Girona.

-Pla també ho diu. Puja a Sant Sebastià de la Guarda, veu molts de cementiris del Baix Empordà i diu que a quasi tots hi té algun familiar enterrat. Sap definitivament que és d'allà.

-És clar. La meua mare va dubtar, hauria estat lògic dur-lo a Ibahernando: hi ha els seus pares. Simbòlicament, això vol dir alguna cosa. Ara, estic més a prop de Girona. I estic segur que encara hi estaria més a prop si no hi vingués.

Vinc molt sovint, cada setmana, a vegades més d'un cop. Estiujo aquí; aquest estiu, he estat més d'un mes a Parlavà.

-Si no vinguessis, podries inventar Girona.

-Exacte.

-Llavors, és estrany que no hagin escrit mai sobre Ibahernando.

-És veritat. Jo també m'ho pregunto. I tinc respostes, però són massa llargues.

-Potser deu ser que allà no hi ha els Maristes.

-No, però hi ha una quantitat de coses... Jo vaig allà i reconec les olors instantàniament: olors del camp. Hi vaig viure els meus primers quatre anys, i ja he dit que hi he anat tornant constantment... És que l'emigració a Espanya... jo crec que no s'ha explicat, que no se sap què vol dir. Saps quin tant per cent se'n va anar d'Extremadura?

Perdona que t'ho digui així: vaig pensar que era definitivament gironí el dia que vaig enterrar el meu pare a Girona

-El trenta per cent?

-Què? El seixanta, o una cosa d'aquest estil! Una barbaritat. Al costat del meu poble, a Ruanes, més del vuitanta per cent. Va anar-se'n tothom. Ibahernando era com la capital de la comarca, tenia uns 3.000 habitants.

-Quina comarca?

-Prop de Trujillo. Segons l'alcalde, ara té uns 500 habitants. Jo crec que menys. És un poble enorme i desert. Tu imagina't un poble amb la immensa majoria de les cases buides. El meu pare deia que, quan passejava per allà el setembre, «no se oían ni los pájaros». Els meus pares... (això, la Mercè ho va notar) no vivien a Girona: eren a Girona, però ¿de què parlaven? D'allà. Van venir amb cinc criatures, no van tenir quasi relació amb ningú. La meva mare té alguna amiga, sí, però ha viscut a *horcajadas*, que dic jo, amb un peu allà i l'altre aquí. Ara la meva mare em diu: «¿Cómo me arrepiento de no haber aprendido catalán!». Però ¿com volies que aprengué català una dona que va venir amb cinc criatures? Prou feina tenia de tirar endavant! És molt complex, jo encara no ho tinc del tot resolt. Ara estem discutint si em quedo o no em quedo la casa del poble. Què faig? La venc?, ho deixo tot i a pastar fang?

-Jo diria que convé sumar.

-Però, és que si hi tinguéssim tirada...! Tinc cosins que encara van allà: s'acaba l'escola i cap a Ibahernando. Però nosaltres no. En Raül no hi té amics. A vegades, somio passar-hi tres mesos escrivint; jo podria fer-ho, però hi ha en Raül, la Mercè...

«Sempre ens passa el paquet a nosaltres: "En Raül, la Mercè..." Tu fes, que nosaltres també anirem fent!», intervén la Mercè.

-De classes, ja no en fas?

-No. Sóc funcionari en excèdència. La meva vida és molt rara: estic tot el dia sol. Visc a la Bonanova, tinc un despatx a Gal·la Plàcidia i hi vaig cada dia. Em tanco allà i vinga, fot-li: a escriure, a llegir, a tocar-me la bola...

-Insuportable.

-Imagina't. De tant en tant viatjo, m'agrada fer un bolo al mes. Ara hauré d'anar a Sevilla. Tinc un amic peruà d'origen japonès, que està a la UPyD.

-Peruà, a Sevilla, d'origen japonès i de la UPyD? Ja és mala sort.

-Però és una persona molt honesta, a part d'un escriptor excel·lent. Ja sé que en això d'UPyD també n'hi ha de deshonestos, però ell no, i també n'hi ha d'altres... El que passa és que hi ha gent que està bastant despistada. De vegades, quan vaig cap allà, tinc la impressió que alguns volen que els digui que el castellà està oprimint a Catalunya; no hi ha dubte que, en segons quins ambients, si ho dius ets molt ben rebut, tens una claca enorme... Com aquí, en segons quins ambients, quan parles d'«el genocidi cultural que l'Estat espanyol fa a Catalunya» i coses així.

-Per això abans et preguntava si hi ha una veritat. Vist de prop, tot es matisa.

-Tot s'ha de matisar, però que es matisi no vol dir que no hi hagi una veritat: no és veritat que el castellà estigui oprimint a Catalunya, i no és veritat que a Catalunya hi hagi un genocidi cultural. En fi, jo crec que hi ha coses que s'aproximen més a la veritat i coses que s'hi aproximen menys, però la veritat existeix i s'hi ha d'anar arribant, perquè està feta de perspectives i d'infinitos matisos.

-I també hi ha una identitat.

-En cert sentit, potser sí. I també, en cert sentit, potser col·lectiva. Però només en un determinant moment. Els catalans, ara mateix, tendim a ser de determinada manera, potser sí, però això canvia, i canvia molt de pressa i en molt poc temps. No és immutable, no és el que pensaven Herder i els romàntics.

-Tampoc no tots els nacionalistes són tan simples. N'hi ha que no són uns romàntics. Herder mateix admetia la diversitat, la discrepància.

-Naturalment, però el concepte d'*ànima dels pobles*, que és bàsic en el seu pensament i en el naixement del nacionalisme, és un concepte totalment equivocat, una pura fantasia. És que molts dels que us creieu nacionalistes no ho sou. Aquest és el problema. Dieu que sou nacionalistes perquè hi ha una tradició, però és el que deia abans de l'independentisme: catalanisme i nacionalisme no tenen res a veure; el catalanisme, per a mi, és una visió política que aspira legítimament al reconeixement d'uns drets dels catalans, i això no té per què sustentat-se en el nacionalisme, encara que històricament ho hagi fet. I parlant de nacionalistes, en Jordi Pujol, que és una persona que respecto molt, m'acaba d'enviar una carta molt generosa sobre *Anatomia de un instante*. És la primera vegada que un polític de primera fila em reconeix que no sap tots els ets i uts del 23-F. Em va sorprendre; li vaig contestar que era com si Fabrizio del Dongo reconegués que no va entendre tot el que va passar a Waterloo, tot i que hi va ser.

-És que no ho va entendre.

-És clar, però tots els polítics es pensen que sí que ho han entès tot, que ho saben tot; en fi, això li passa a tothom, no? En tot cas, darrere d'en Jordi Pujol, darrere de bona part del pensament polític espanyol, hi ha el nacionalisme, i a mi em sembla que hi guanyaríem si en diguéssim *independentisme*, si en diguéssim *catalanisme*, com vulguis, si passéssim d'una vegada del mite al logos.

Xavier Cortadellas

Per a mi hauria estat molt estrany parlar en català amb el meu fill. És com la llengua literària, que en gran part et tria a tu